PEYZAJ MİMARLIĞINDA BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

Editörler

MURAT ZENCİRKIRAN

NILÜFER SEYİDOĞLU AKDENİZ

LIVRE DE LYON

2023

Mimarlık Bilimleri

PEYZAJ MİMARLIĞINDA
BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

Editörler
Murat ZENCİRKIRAN
Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

PEYZAJ MİMARLIĞINDA
BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

Editörler
Murat ZENCİRKIRAN
Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

Peyzaj Mimarlığında Bilimsel Yaklaşımlar

Editors • Prof. Dr. Murat ZENCİRKIRAN
• Orcid: 0000-0003-0051-8957

Assoc. Prof. Dr. Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ
• Orcid: 0000-0001-6789-4473

Cover Design • Motion Graphics
Book Layout • Motion Graphics
First Published • October 2023, Lyon

ISBN: 978-2-38236-581-6

copyright © 2023 by Livre de Lyon

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission from the Publisher.

Publisher • Livre de Lyon
Address • 37 rue marietton, 69009, Lyon France
website • http://www.livredelyon.com
e-mail • livredelyon@gmail.com

ÖNSÖZ

Günümüzde küresel anlamda yaşanılan değişimler yaşam kalitemiz açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yaşam kalitemizin artırılması için peyzaj tasarım ve uygulamalarının önemi özellikle son yıllarda daha şiddetli bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Yaşam kalitesini arttırmak, çevremizde gelecek nesiller için sürdürülebilir bir ortam yaratmak ve iyiyi korumak ilkeleri doğrultusunda Peyzaj Mimarlığı meslek disiplini bakışı ile farklı çözümler üretmek kaçınılmaz olmuştur.

Bu bağlamda, ülkemiz üniversitelerinde görev yapan değerli akademisyenlerin ortak katkıları ile ortaya konulan "PEYZAJ MİMARLIĞINDA BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR" adlı bu kitapta peyzaj mimarlığı disiplini içerisinde farklı alanlarda yapılan güncel çalışmalar ele alınmış olup gerçekleştirilecek olan uygulamalarda bir rehber olarak rol alması düşünülmüştür. Kitabın ortaya çıkması için emek sarf eden değerli yazarlarımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunuyor, eserin paydaşlarımıza ve konuya ilgi duyanlara faydalı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Murat ZENCİRKIRAN
Doç. Dr. Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

BÖLÜM I. YAHYA ÇAVUŞ EĞİTİM MERKEZİ KAMPI REKREASYON POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE MEVCUT POTANSİYELİN GELİŞTİRİLMESİ 1
Alper SAĞLIK & Abdullah KELKİT & Mehmet İlkan BAYRAK

BÖLÜM II. YÜZEY MADENCİLİĞİ REHABİLİTASYONU İÇİN BİR REHBER 21
Murat ZENCİRKIRAN & Gamze ALTUN

BÖLÜM III. ORTA ÇAĞ'DAN BUGÜNE YAPI VE BAHÇELERDE KULLANILAN FANTASTİK FİGÜRLER: GARGOYLE VE GROTESK 57
Osman ZEYBEK

BÖLÜM IV. PEYZAJ TASARIM SÜRECİNİN TOPLU KONUT BAHÇELERİNDE UYGULANMASI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: KONYA İLİ ÖRNEĞİ 69
Ahmet AKAY & Ahmet Tuğrul POLAT

BÖLÜM V. KENTSEL DOĞAÇLAMA DEFORMASYONU OLARAK MEYDANLAR: HER MEKÂNIN ÖNÜ MEYDAN MIDIR? 93
Merve ERSOY MİRİCİ & Yalçın YILDIRIM

BÖLÜM VI. ÜNİVERSİTE KAMPÜSÜ MEVCUT TASARIMININ DEĞERLENDİRİLMESİNDE YAYA İZLERİNİ OKUMAK VE YORUMLAMAK 109
Elif SAĞLIK & Ebru CÜCÜ

BÖLÜM VII. DIŞ MEKÂNDA AYDINLATMA TASARIMI 123
Özgür EKİN VARDAR & Elvan ENDER ALTAY

BÖLÜM VIII. MEKÂN VE SINIR İLİŞKİSİ KAPSAMINDA DUVARLAR 137
Osman ZEYBEK

BÖLÜM IX. KAPIDAĞ YARIMADASI TURİZM VE REKREASYON PLANLAMA KARARLARININ ALAN KULLANIM DURUMU İLE DEĞERLENDİRİLMESİ 147
Can Ozan Uğur KILIÇ & Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

BÖLÜM X. PEYZAJ BİTKİLERİ SEÇİMİNDE ÖNEMLİ BİR KRİTER: TOKSİSİTE 177
Betül Hümeyra ÇELİK & Murat ZENCİRKIRAN

BÖLÜM XI. ROSA CANINA L. (KUŞBURNU) TÜRÜNÜN YÖRESEL ADLARI 199
Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ & Ş. Doğanay YENER

BÖLÜM XII. BARTIN (KUZEYBATI ANADOLU) ÇEVRESİNDE YAYILIŞ GÖSTEREN SPIRANTHES SPIRALIS L. CHEVALL. (İNCİ SALEBİ) ORKİDE TÜR VE EKOSİSTEMLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 219
Yeliz SARI NAYİM & B. Niyami NAYİM

BÖLÜM VIII

MEKÂN VE SINIR İLİŞKİSİ KAPSAMINDA DUVARLAR

Walls within The Scope of Space and Boundaries

Osman ZEYBEK

(Arş. Gör. Dr.) Bursa Uludağ Üniversitesi
E-mail: osmanzeybek@uludag.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2752-407X

1. Giriş

Mekân ve sınır, evrenin var oluşundan bu yana varlıklarını sürdüren kavramlardır. Genellikle mekân tanımlanan, sınır ise tanımlayan konumundadır. Dünya'da canlı hayatın başlamasıyla mekân ve sınır kavramlarını değiştiren, dönüştüren faktörler arasına canlılar da girmiştir. Ekosistemdeki sayısız bitki ve hayvan türünün algıları ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirdiği mekânlar ve tanımladığı sınırlar, iklim, tektonik ve hatta astronomik nedenler ile de değişebilmektedir. Bu devinim, insanların tarih sahnesinde yerini alması ile çok başka boyutlara taşınmıştır.

Bu çalışma, mekân ve sınır arasındaki dinamik ilişkinin nasıl tanımlanması gerektiği sorusu üzerinden, tarih boyunca en önemli sınır yapı unsuru olan duvarların düşünsel altyapısına ve evrimine odaklanmaktadır. Konuya dair yeterli bakış açısının geliştirilebilmesi için sırasıyla mekân, sınır ve duvar olgularının düşünsel ve yapısal tarihi, gelişim süreçleri irdelenmiştir.

2. Mekân, Sınır, Duvar: Tanımlanan, Tanımlayan, Ayıran

Planlama ölçeğinde peyzaja ilişkin çalışmalar yapılırken, önemli sorulardan birisi sınır olmaktadır. Bir habitatın sınırı en doğru şekilde nasıl belirlenir? Aşağı yukarı belirlenen sınır detaya inildiğinde nasıl bir şekil almalıdır? Alelade çizilmiş dalgalı bir çizgi, alt ölçekte bir habitat sınırını ne

derece doğru tanımlayabilir? Bir orman nerede başlar? İstilacı bir bitki türünün yayılış alanı nasıl güncel tutulabilir?

Planlama ölçeğinden tasarım ölçeğine indikçe sınır olgusu içindekini daha net tanımlayan bir forma dönüşebilmektedir. Çevre düzeni planından uygulamalı nazım imar planına kadar yasal ve yönetsel uygulamalar çerçevesinde antropojen etki ve kullanım alanları net şekilde tanımlanmaktadır. Kevin Lynch (1960) kent ölçeğinde imge ve bileşenleri tanımlarken mekân ve sınır ilişkileri üzerinden yola çıkmıştır (Ender Altay ve ark. 2022).

İlk yerleşmelerden Orta Çağ'a kadar ise kentsel alanlar güvenlik nedeni ile çoğu zaman surlar ile çevrilmiştir. Daha alt ölçeğe inildiğinde ise özel mülklerin güvenlik amacı ile duvarlarla korunduğu görülmektedir. Zamanla mekanla duvarın ilişkisi "koruyan & korunan" formuna dönüşerek çok farklı yapıların ve kullanım alanlarının tanımlanmasında rol oynamıştır.

2.1 Mekân

Astrofizikçilere göre, büyük patlamanın ardından evrenin oluşmasıyla birlikte ilk olarak madde, uzay ve enerji ortaya çıkmıştır. Buradaki uzay kelimesi, İngilizcede "space" olarak geçmektedir. Space, uzay anlamına geldiği gibi, aynı zamanda mimari bir kavram olan mekân anlamına da gelmektedir. Farklı terimler gibi görünmelerine rağmen ikisi de üç boyuta sahip, evrenin belli bir bölümünü işgal eden, tanımlı bir hacmi nitelemektedir. Sınırlarını tam olarak bilinmeyen, evren ya da kâinat olarak isimlendirilen yapı içerisinde zamanın başlangıcından bu yana madde ve enerji çeşitli formlara dönüşmekte, içinde bulundukları hacmi kullanmakta ve tanımlamaktadır. Buradan hareketle, mekânın (ya da uzayın) tanımlı bir hacim olduğu sonucuna varılmaktadır.

Mekân, en basit anlamıyla içinde barındırdığı canlı ve cansız varlıklardan oluşan bir hacimdir. Mekânsal hacim boyunca insanlar ve hayvanlar hareket eder, biçim ve nesneleri görür, sesleri duyar, esintiyi hissederler. Mekân, aslında maddesel bir özdür. Lakin doğası itibariyle biçimsizdir. Mekânın görsel biçimi, ışık kalitesi, boyutları ve ölçeği tamamen toplam biçimin elemanları tarafından tanımlanan sınırlarına bağlıdır. Mekân, kavranıp çevrelendikçe ve bir kalıba sokulup biçimsel elemanlar tarafından düzenlendikçe, mimarlık denilen olgu varlık kazanır (Ching 2014).

Mimari perspektiften bakıldığında mekân bir tasarım elementidir ve kullanım olanakları üzerinden değerlendirilir. Kant'a (1781) göre mekân, tasarımın tanımlandığı ilk biçimdir. Dış gerçekliğin algılanmasını ve tarif edilmesini sağlar. Mekân içinde, üzerinde, altında ya da yakınında hareket

ettiğimiz zaman, nesneleri birer temsil olarak kullanırız; onların şekillerini, büyüklüklerini ve aralarındaki ilişkileri belirlediğimiz yer burasıdır.

Dünya'da canlı yaşamın ortaya çıkmasıyla birlikte mekân kavramı öznelleşmiştir. Sınırları ve içindeki nesneler ile tanımlanan mekân, canlıların yaşadıkları alana yönelik anlam ve bağlam ilişkisi kurmasını sağlar. Her bir canlı için barınma, yiyecek arama, üreme gibi temel ihtiyaçlar, uygun imkânları sağlayan mekânlar sayesinde giderilmektedir. Dünya üzerinde mekânı en yoğun şekilde manipüle eden tür ise insanlar olmuştur. Bu manipülasyon süreci yerleşik hayata geçiş ve büyük ölçüde mülkiyet kavramının geliştirilmesi ile başlamıştır.

2.2 Sınır

Sınırlar oldukça karmaşık olgulardır. Sadece idari ve jeopolitik değil, aynı zamanda kültürel, ekolojik, ekonomik ve sosyal anlamda mekânları bölen, kimi zaman simgesel, kimi zaman ise somut seperatörlerdir. Sınır, farklı disiplinlerce araştırılan, teorik ve pratik açıdan irdelenen bir olgudur. Hatta bazı kaynaklarda sınır kavramı bir süreç olarak ele alınmaktadır (Donnan ve Wilson 1999; Newman 2003; Paasi 2005; Van Houtum 2011; Popescu 2012; Scott 2012; Haselsberger 2014). 90'lı yıllardan bu yana coğrafya, antropoloji, siyaset bilimi vb. çok çeşitli akademik disiplinlerde sınır çalışmaları ile ilgili bir literatür oluşmaya başlamıştır. Sınır üzerine yapılan bu araştırmalar, tasarımcılar ve planlamacılar için bu kavramın neden olduğu sorunların değerlendirilmesi ve çözülmesi aşamalarında önemli bilgiler sağlamaktadır.

Yerçekimine bağlı bir hayat sürdüğümüz Dünya'nın yüzeyinde mekân, öncelikle yatay düzlem üzerinde sınırları belirlenmiş bir alan olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, bir piknik örtüsü çimin üzerine serildiğinde, oturulacak mekânı iki boyutlu bir şekilde tanımlar. Zeminde oluşturulan sınırların ve tanımlanmış mekânların yükseltilmesi ile üçüncü boyutta kapalı ve yarı kapalı alanlar oluşturulabilmektedir.

Görüldüğü gibi, mekânı tanımlayan en önemli parametrelerden birisi sınırdır. Sınırı oluşturan ana faktör madde iken, zaman içinde sınırın değişmesine neden olan unsur ise enerjidir. Maddenin formunu ve yapısını değiştirerek, içinde bulunduğu mekânın sınırlarının da değişmesine neden olan enerji, evrende her zaman var olacaktır. Bir başka deyişle, sınırlar değişmeye mahkûmdur. Örneğin, Güneş'in yer çekim kuvvetinin ulaştığı maksimum sınır, içindeki tüm madde ve enerji devinimi ile birlikte güneş sisteminin bulunduğu mekânı tanımlamaktadır. Ancak evren son derece hareketli bir yapıya sahiptir ve

bu tanımlı alan içinde enerji ve madde ölçeğinde gerçekleşecek olası değişimler bu sınırın da değişmesine neden olabilir. Dolayısıyla bahsi geçen mekânın tanımı da değişmiş olur.

Aynı şekilde, yeryüzü de son derece dinamik ve değişken bir yapıya sahiptir. Bu nedenle ekosistem içindeki pek çok doğal yapının sınırları sürekli değişim halinde olagelmiştir. Bilim insanı Neil deGrasse Tyson'ın bu konudaki yorumu oldukça dikkat çekicidir. National Geographic tarafından hazırlanan Cosmos isimli belgeselde "*... Mars'ın yüzeyi ile ilgili bildiklerimiz Dünya'nın yüzeyi ile ilgili bildiklerimizden daha fazladır. ...Aynı zamanda, Ay'a inen ilk insan olan Neil Armstrong'un ayak izlerinin büyük bir kısmı 1969 yılından bu yana bozulmadan durmaktadır. Çünkü ay yüzeyinde bu izleri silecek atmosfer, akarsular ya da tektonik hareketler yoktur*" yorumuyla, pek çok yaşam formunun bulunduğu dünya yüzeyinin ne kadar dinamik ve değişken olduğuna dikkat çekmiştir (National Geographic, 2018). Dünya üzerindeki antropojen gelişimin oluşturduğu stres arttıkça, ekosistemdeki her bir unsura ait sınır kavramı daha dengesiz bir hale bürünmüştür.

Sınır kavramının sözlük anlamı, ayrım çizgisi, bir alanın yayıldığı bölgeyi işaretleyen çizgi, olarak geçmektedir (Merriam Webster 2020). İnsan türünün evrimi ile birlikte gelişen mülkiyet kavramı, antropojen sınırların varlığını başlatmıştır. Bu kavram, insanların yerleşik hayata geçtiği Neolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen insanoğlu için barındıkları mağaralar, ormanlar, ağaçlar ve avlandıkları bölgeler, ilkel olarak kendi yaşam sınırlarını oluşturmaktaydı. Tarımın keşfi ile insanlar uzun süre bir bölgede yaşamaya adapte olmuş, böylece tarım etkinliklerinin yapıldığı topraklar, beraberinde mülkiyet olgusunu da doğurmuştur. Yeni yeni oluşmaya başlayan kentsel yapılar ise zamanla şehir devletlerine dönüşmüş; nihayetinde imparatorluklar, siyasi sınır kavramı uğruna sayısız savaşlar vermişlerdir. Tüm bu savaşların temel nedeni, sınırlarla tanımlanmış mekânın mülkiyet sorunudur. İlk medeniyetlerin kurulduğu Mezopotamya'da toplumsal sınıfları ayırmak, tarımsal üretim ve kentsel yayılım alanlarını korumak amacı ile sınır kavramı somutlaştırılarak duvarlara dönüştürülmüştür.

Mülkiyet kavramını reddeden filozoflardan Jean-Jacques Rousseau, 1789 Fransız İhtilali sonrası Avrupa'ya yayılan klasik demokrasi anlayışının kurucusu olarak görülmektedir (Hakyemez, 2004). Aydınlanma felsefesi içinde eşitlikçi, devrimci, demokrat akımın en önemli temsilcilerinden olan Rousseau, özgürlüğü eşitliğin vazgeçilmez bileşeni olarak tanımlamış ve mülkiyetin bir değerden ziyade toplumsal yozlaşmanın kaynağı olduğunu

iddia etmiştir. Mülkiyet kavramının köleliği, toplum içinde servet ve sefalet kutuplarını yarattığını savunmaktadır. Rousseau'ya göre egemenlik kayıtsız, şartsız halka ait olmalıdır ve kimseye devredilemez, kimse tarafından temsil edilemez. Enternasyonalist ve antimilitarist bir yaklaşıma sahip olan Rousseau, kendi ifadeleriyle "uluslararasındaki savaşlara, çatışmalara, cinayetlere, misillemelere ve insan kanı dökmeyi şerefli bir erdem sayan bütün o korkunç önyargılara" karşıdır ve "halkları birbirinden ayıran hayali engelleri ortadan kaldırmayı, bütün insanlığı içtenlikle kucaklamayı" barışçıl ve özgür yaşamın en önemli şartı olarak görür. Rousseau'nun felsefesinde mülkiyet bir ideal ya da amaç olmaktan ziyade insanların büyük bir çoğunluğunu sefalete ve acıya mahkûm eden bir zulüm ve eşitsizlik kaynağıdır (Morgül, 2018). Rousseau medeni topluma geçişi ise "bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip 'burası bana aittir' diyebilen ve buna inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk insan, uygar toplumun gerçek kurucusu olmuştur" şeklinde yorumlamaktadır (Gözler, 2007; Işık, 2017).

Mülkiyet, beraberinde kaybetme korkusu da getirmiştir. Mülkün fiziksel engel niteliğine sahip bir sınır elemanıyla çevrilme ihtiyacı, hendek ve duvar gibi yapıları gerekli kılmıştır. Diğer yandan, ilk kentleşme örneklerinde duvarların kimi zaman sosyal sınıfları ayırmada da kullanıldığı bilinmektedir.

2.3 Duvar

Medeniyetlerin beşiği olarak anılan Mezopotamya'da ilk olarak Sümerler Ur ve Uruk isimlerinde büyük şehirler kurmuşlardır. Zamanla bu yapı şehir devletlerine dönüşmüştür. Toplum içinde oluşturulan sınıflar, kent içinde belirli sınırlarla birbirinden ayrılmıştır. Kente giriş çıkışların kontrol edilmesi ve olası saldırılardan korunma amacıyla da kent sınırları yüksek surlar ve derin hendeklerle çevrilmiştir (Kramer, 1963). Sümerlerden çok önce, Göbeklitepe'de keşfedilen dairesel tasarıma sahip tapınakların da duvarlarla çevrelendiği görülmektedir. Göbeklitepe'nin inşa edildiği dönemde insanlar henüz yerleşik hayata geçmemiş, kuvvetle muhtemel mülkiyet kavramını da oluşturmamışlardı (Kurt ve Göler, 2017). Ancak din aracılığı ile mekâna atfedilen anlam & bağlam ilişkisi, dönemin insanları tarafından dini yapıların duvarlarla çevrilmesine neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında insanlar ilk olarak mülklerini korumak için değil, inanç merkezlerini tanımlamak, yüceltmek ve belki de inşa ettikleri dini yapı komplekslerini doğal ya da kültürel tehditlerden korumak amacıyla duvarları kullanmıştır. Şekil 1'deki illüstrasyonda Göbeklitepe'deki dikili taşların bir duvarla çevrelendiği görülmektedir.

Şekil 1. Göbeklitepe'de duvar ile çevrilmiş tapınak kompleksinden bir parça (Balıkçı, 2016).

Duvarlar yatay düzlemde mekânları ayıran düşey elemanlardır. Tarih boyunca Çin Seddi, Hadrian Duvarı, İstanbul Surları gibi, askeri saldırılardan korunma amacı ile kullanılmıştır. Öte yandan Berlin Duvarı, ideolojik yapısı ile sadece fiziksel engel niteliğini aşarak Soğuk Savaş'ın simgesi konumuna gelmiştir (Şekil 2). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ideolojik hâkimiyetlerini küresel ölçeğe taşıma amacını güttükleri Soğuk Savaş döneminin en önemli merkezlerinden biri Almanya olmuştur. 1961'de, Doğu Almanya'da yaşayan insanların Batı Almanya'ya geçişini engellemek amacı ile Alman Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya) tarafından inşa edilmiştir. Oldukça geniş bir alanı çember içine alan Berlin Duvarı, nöbetçi kulübeleri ile dolu beton bloklar şeklinde inşa edilmiş, araçların da geçmesini engelleyen derin hendekler ve çivili yollar ile çevrilmiş, Batılı devletler tarafından ölüm şeridi, demir perde ya da utanç duvarı olarak anılmıştır. Doğu Almanya ise Berlin Duvarı'nı "Antifaşist Koruma Siperi" olarak isimlendirmiştir (Yıldırım, 2020). 1989 yılında yıkılan Berlin Duvarı'nın kalıntıları, bugün kent peyzajının önemli bir öğesi olarak pek çok ziyaretçinin görmek istediği mekânların başında gelmektedir. Berlin Duvarı her zaman bölünmüşlüğün, ayrılmışlığın ve sonuç olarak yanlış bir uygulamanın sembolü olarak görülmüştür (Bilge ve Güler 2016). 1990 yılında farklı ülkelerden çok

sayıda sanatçı duvarın doğuya bakan bir kesimine duvar resimleri yapmışlardır. Günümüzde East Side Gallery olarak bilinen bu duvar parçası aynı zamanda korunabilmiş en uzun bölümdür (Klausmeier, 2015).

Şekil 2. 1: Çin Seddi, 2: Hadrian Duvarı, 3: İstanbul Surları, 4: Berlin Duvarı (Anonim 2023a, Anonim 2023b, Anonim 2023c, Anonim2023d).

Duvarlar, bir tarafta tehdit unsuru diğer tarafta korunması gereken değerin bulunduğu iki ayrı mekânı tanımlayan ve birbirinden ayıran sınır elemanlarıdır. Bugün modern kentleşmenin görüldüğü büyük şehirlerde özel mülkiyet, site, toplu konut, okul, hastane, mezarlık, bazı tapınaklar ve hatta bazı parkların duvarlar ile çevrili olduğunu görmek mümkündür. Duvarın bugünkü kullanım amacı, Göbeklitepe'dekinden daha farklı bir konuma evirilmiştir.

Yüksek duvarlar ile çevrili, güvenlikli sitelerin ya da toplu konutların yoğunlukta olduğu mahallelerde, genellikle çok katlı konutların zemin katında küçük esnafların bulunduğu sokak kültürünün kaybolması nedeni ile sokaklar, araçlar tarafından baskılanan, gün içinde az sayıda yayanın kullandığı güvensiz alanlara dönüşebilmektedir. Bu örnekte duvarlar bir tarafta güvenliği tesis ederken diğer tarafta güvensizlik hissini oluşturmaktadır.

Diğer yandan, Bursa Reşat Oyal Kültür Parkı, İzmir Kültür Parkı gibi, kentlerin tarihinde önemli roller üstlenen açık ve yeşil alanların duvarlar ile

çevrili olduğu görülmektedir (Ender Altay ve ark. 2021; Zencirkıran ve ark. 2019; Ender Altay ve Pirselimoğlu Batman, 2018). Buradaki eleştiri noktası ise, duvarın iki tarafında bulunan alanın da herkesin kullanımına açık kamusal alan niteliğinde olmasıdır.

Bu hususta, bazı camiler de örnek olarak verilebilir. Tapınaklar da kapalı alanları, bahçesi ve donatı ile bir kamusal alandır. Kamuya ait olanın kamudan korunması nedeni ile duvarlar ile çevrilmesi de enteresan bir durum oluşturmaktadır.

3. Sonuç

Kalıcılık ve değişim, peyzaj araştırmalarında en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Kentsel ya da kırsal peyzajdaki değişimin hızı, mekân ve sınırları tanımlayan elementlerin değişmesi, dönüşmesi ya da yok olması gibi etmenler aracılığı ile toplumun sosyokültürel yapısında da büyük etkiler yaratma gücüne sahiptir.

Cosgrave (1984), her sosyoekonomik oluşumun kendine özgü semboller, anlamlar, değerler vb. yardımı ile kendi peyzajlarını yarattığını ifade etmiştir. Bu yapı bugünün kentlerinde çoğu zaman görünmez sınırlar şeklinde varlığını ortaya koymaktadır.

Binlerce yıl önceki kentleşme örneklerinde sosyoekonomik sınırlar duvarlar ile birbirinden ayrılmış iken, bugünün kentlerinde daha öznel, "güvenlikli site" ölçeğinde, dış dünya ile bağı koparılmış, sokak kavramının yok edildiği, izole yapı grupları şeklinde kendini göstermektedir.

1990'lı yıllardan bugüne ulaşım ve bilgi teknolojilerinin gelişimi ile birlikte Dünya, daha az belirgin sınırları olan, daha küçük bir yere dönüşmeye başlamıştır. Dünya tarihine bakıldığında, bu süreçte Doğu ve Batı Avrupa'yı birbirinden ayıran Demir Perde yıkılmış, Sovyetler Birliği dağılmış, insanların uluslararası serbest dolaşım imkânı artmıştır. Öte yandan, 1900'lü yılların ortalarından bu yana kurulan yeni devletlerin sayısı artmış, yeni sınırlar tanımlanmıştır.

Dünya ölçeğinde, özellikle insanların tarih sahnesindeki yerini alması ile birlikte mekân ve sınır kavramları sadece topoğrafik ya da biyolojik değil, aynı zamanda tüm sosyal boyutlar etkisi ile birlikte şekillenmeye başlamıştır. Yerel yönetimler ölçeğindeki tasarım çalışmalarında mekânlar ve sınırlar zamanla değişse de daha net şekilde tanımlanmıştır. Bugün bir planlama çalışmasında araştırmanın sınırını belirlemek ise, gözlemlenen parametrelerin hareketliliği ve etki alanına göre anlık değişim gösterebilir. Aslında üç boyuttaki varlığın temsili

olan madde, enerji ve mekân, sürekli değişmeye mahkûm olgulardır. Dünya ölçeğinde de peyzajın evrimi, Dünya yok oluncaya kadar devam edecektir.

Kaynakça

Anonim 2023a. Çin Seddi. Web Sitesi: https://ilkeratamer.com/cin-seddi-ne-demek/. Erişim Tarihi: 05.09.2023.

Anonim 2023b. Hadrian Duvarı. Web Sitesi: https://uidder.org/hadrian_duvari_taniktir_ne_imparatorluklar_coktu.htm. Erişim Tarihi: 05.09.2023.

Anonim 2023c. İstanbul Surları. Web Sitesi: https://www.gezipedia.net/464-istanbul-surlari.html. Erişim Tarihi: 05.09.2023.

Anonim 2023d. Berlin Duvarı. Web Sitesi: https://www.wikiwand.com/tr/Berlin_Duvar%C4%B1. Erişim Tarihi: 05.09.2023.

Balıkçı, E. (2016). Göbeklitepe illüstrasyonu. Web Sitesi: https://www.behance.net/gallery/18165393/Goebeklitepe-infografik. Erişim Tarihi: 15.06.2021.

Bilge, A. C., Güler, K. (2016). Berlin Duvarı: Utanç Duvarı'ndan Anıta. *Mimar.ist Mimarlık Kültürü Dergisi*, 2, 57 – 66.

Ching, F. D. K. (2014). *Architecture: Form, Space and Order*. 4th edition. ISBN: 9781118745083.

Donnan, H., Wilson, T. W. (1999). Borders: Frontiers of identity, nation and state. Oxford and New York: Berg.

Ender Altay, E., Pirselimoğlu Batman, Z., Şengül, S., Yıldız, M. C. (2022). Kent meydanları ve tasarım süreci: Şanlıurfa Kızılay Meydanı Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 7 (3): 853 – 870.

Ender Altay, E., Eyüpoğlu, Z., Bozkurt, A. (2021). Mekanların Benimsenmesi ve Olumlu Değerler Yüklenmesi: Bursa Orhangazi Meydanı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 23 (3): 846 – 858.

Ender Altay, E., Pirselimoğlu Batman, Z. (2018). Investigation of Urban Green Spaces in the Case of Bursa Province. *Journal of Bartın Faculty of Forestry*, 20 (3): 402 – 208.

Gözler, K. (2007). *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Kitabevi, Bursa 2007, s. 39.

Hakyemez, Y. Ş. (2004). *Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s. 38

Haselsberger, B. (2014). Decoding borders. Appreciating border impacts on space and people. *Planning Theory & Practice*,15 (4): 505 – 526. DOI: 10.1080/14649357.2014.963652.

Işık, S. (2017). J. J. Rousseau ve Egemenlik Anlayışı Üzerine. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (2): 79 – 98.

Kant, E. (1781). Critique of pure reason. London: Dover.

Klausmeier, A., L. Schmidt (2004). Wall Remnants-Wall Traces, The Comprehensive Guide to Berlin Wall, Westkreuz-Verlag, Berlin/Bonn.

Kramer, S. N. (1963). *The Sumerians: Their History, Culture, and Character*. The University of Chicago Press,

Kurt, A. O., Göler, M. E. (2017). Anadolu'da İlk Tapınak Göbeklitepe. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 21 (2): 1107-1138.

Lynch, K. (1960). *Kent İmgesi*. Türkiye İş Bankası Yayınları, ISBN-13: ‍ 978-9944889483.

Merriam Webster (2020). Boundary. Web Sitesi: https://www.merriam-webster.com/dictionary/boundary. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

Morgül, C. (2018). Rousseau'nun felsefesi üzerine. Web Sitesi: https:// arsizsanat.com/rousseaunun-felsefesi-uzerine/. Erişim Tarihi: 22.06.2021.

Newman, D. (2003). On borders and power: A theoretical framework. *Journal of Borderlands Studies*, 18, 13 – 25.

Paasi, A. (2005). The changing discourses on political boundaries. Mapping the backgrounds, contexts and contents. In H. van Houtum, O. Kramsch, & W. Zierhofer (Eds.), B/Ordering space (pp. 17 – 31). Farnham: Ashgate.

Popescu, G. (2012). Bordering and ordering the twenty-first century. Understanding borders. Plymouth: Rowman & Littlefield.

Scott, J. W. (2012). European politics of borders, border symbolism and cross-border cooperation. In T. M. Wilson & H. Donnan (Eds.), A companion to border studies (pp. 83 – 99). Chichester: WileyBlackwell (Blackwell Companions to Anthropology).

Van Houtum, H. (2011). The mask of the border. In D. Wastl-Walter (Ed.), The Ashgate Research companion to border studies (pp. 49– 61). Farnham: Ashgate.

Yıldırım, C. (2020). Soğuk Savaşın Simgesi Berlin Duvarı ve Sinemadaki *Yansımaları. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (32): 145 – 172.

Zencirkıran, M., Ender Altay, E., Altun, G. (2019). A Research on Attractive Flowered Exotic Woody Landscape Plant Species Used in Urban Green Spaces in Bursa. Researches in Landscape and Ornamental Plants. Gece Publishing. s. 9 – 26. ISBN: 978-625-7958-27-1.